

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDE FEMİNİZM HAREKETLERİNİN İLERLEYEN DÖNEMDE TÜRK SOSYOLOJİSİNE YANSIMALARI

REFLECTIONS OF FEMINIST MOVEMENTS IN THE EARLY REPUBLICAN PERIOD ON TURKISH SOCIOLOGY IN THE PROGRESSIVE PERIOD

Melike METİNTAŞ¹

Özet

Feminizm, ilk kez 18. Yüzyıl aydınlanma dönemi ile birlikte kadınların sosyal alanda kendi haklarını aramak adına geliştirdiği toplumsal ve siyasi hareketler olarak başlamıştır. Feminizm, her alanda cinsiyet eşitsizliğine karşı sosyal ev siyasi alanda verilen mücadeleler olarak tanımlanabilir. Ancak feminist hareketler, toplumdan topluma farklı nitelikler göstermiştir. Türk tarihinde feminizm, Osmanlı devleti son döneminde hissedilemeye başlanmış, erken Cumhuriyet döneminde belirgin şekilde ortaya çıkmıştır. O dönemde Türk feminist hareketi, Türk Kadınlar Birliği çevresinde, esasen Milli Devlet için kadının sosyal ve siyasi hayata daha fazla katılabilmesini sağlayabilecek, milli nitelikli bir işlev görmüştür. 1970lerden sonra Türk feminizmi Dünya'daki ideolojik dalgalanmalardan etkilenerek radikal bir evrilme yaşamış, daha çok sol liberal hareketlerin, kadın özgürlüğü adı altında milli değerler ve kültüre karşı kullandığı bir aygıt durumuna düşürülmüştür. Ancak son yıllarda Türkiye'de ortaya çıkan toplum temelli toplu kadın hareketlerinin erken Cumhuriyet dönemi Türk kadınının feminist mücadelesinin etkilerini taşıdığı da açıkça gözlenmektedir.

Anahtar kelimeler: Feminizm, Kadınlar, kadın hakları

Abstract

Feminism, for the first time, began as social and political movements that women, along with the 18th century enlightenment period, developed to seek their own rights in the social field. Feminism can be described as the struggles given to the social home in the political arena against the gender inequality in each area. However, feminist movements have shown different qualities of collecting from society. Feminism in Turkish history began to be felt in the last period of the Ottoman state, and it appeared clearly in the early Republican period. At that time, the Turkish feminist movement had a national function, which would enable women to participate more in the social and political life for the National Government, mainly around the Turkish Women's Union. After the 1970s, Turkish feminism was radically transformed by the ideological fluctuations of the Earth, and was largely reduced to a device that left liberal movements used against national values and culture under the name of women's freedom. However, in recent years, emerging community-based early Republican era of mass women's movement in Turkey is clearly observed that the effects of the feminist struggle of Turkish women.

Key words: Feminism, Women, women's rights

¹İstanbul Şehir Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, melikemetintas@std.sehir.edu.tr

Giriş

18. Yüzyıl aydınlanma dönemi ile birlikte kadınlar birçok sosyal alanda kendi haklarını aramak adına bazı toplumsal ve siyasi hareketler başlatmışlardır. Bu dönemde başlayan hareketler, içerisine kadın-erkek eşitliğini de katarak, yeni bir dinamizm olan “feminizm” kavramına dönüşmüştür. Feminizm, temel olarak cinsiyet eşitsizliğine karşı tüm siyasi ve sosyal alanda kadınlara eşitlik sağlanmasını, kadının toplumda cinsiyet nedeniyle maruz kaldığı baskılardan kurtulmasını ve temel haklarına sahip olmasını sağlamak için mücadele etmeyi amaçlayan bir ideolojidir.¹ Ancak feminist hareketler, görüldüğü bütün toplumlarda homojen bir nitelik göstermemiş, işleve girdiği cemiyet yapısından, heyecanlarından, ideallerinden ve dinamizminden de etkilenmiştir.

Türk tarihinde feminizm, ağırlıklı olarak, kadınların kendi geçimlerini sağlayabilmeleri için çeşitli iş kollarına atılmaları, çalışmaları, kendi yaşam çevreleri ile ilgili dernekler kurmaları, eğitim düzeylerini artırma çabaları ve siyasi hayata katılma istekleri ile gündeme gelmiştir. Türkiye’de yaşanan feminizm hareketleri, Türk toplumunun belirli bir kesiminin üzerinde yarattığı etkiden dolayı Türk sosyolojisinde önemli bir yere sahiptir. Konu edilen bu yer, Türkiye’nin taşıdığı özgün değerlere bağlı olarak dünyadaki etkilerinden nispeten farklı etkilere yol açmıştır. Bunun nedenleri ise şöyle sıralanabilir: Osmanlı Devleti’nin son döneminde okumuş ve zengin kesimdeki batıcı hayranlık ve ilişkiler, Cumhuriyet sonrası kadınlarda eğitimin nispeten artması, seçme ve seçilme hakkının erkenden kazanılması. Bunlar aynı zamanda kadını sosyal hayatta öne çıkaran olaylar olmuştur. Böylece bireysel olarak kimliğini hisseden kadın feminist eğilimlere de ilgi göstermiştir. Nitekim Gerek kadın-erkek bireyler arasında, gerekse de kadınlar arasında yaşanan tartışmalar dikkate alındığında feminizmin o dönemde beklenenden fazla ses getirdiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Türkiye’de Feminizm hareketlerinin başlaması 19. Yüzyıla dayanır. O dönemde feminist dernek olarak sayılabilecek Osmanlı Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvan cemiyetinde kadınların temel hakları, eğitimleri ve toplumda karşılaştıkları sorunlara dair temel tartışmalar yapılmıştır. Bu dernekte, Nezihe Muhiddin, Ulviye Mevlan gibi Türk tarihinin önde gelen feminist kadınları aktif faaliyetlerde bulunmuşlardır.² Ancak geç Osmanlı dönemindeki

¹ G. Taş, “Feminizm Üzerine Genel Bir Değerlendirme: Kavramsal Analizi, Tarihsel Süreçleri ve Dönüşümleri”, **Akademik Hassasiyetler**, 3(5). 2016

² Ç. Y. Pamukçu, T. M. C., Dersi, E. E. Akşit, **Meşrutiyet Dönemi, Osmanlı Kadın Derneklerinin İktisadi Ve Beşeri Faaliyetleri**, s 111.

feminist faaliyetler; dernek çalışmaları, eğitim ve istihdam ile sınırlı kalmıştır. Örnek olarak, Osmanlı döneminde savaşların sebep olduğu ağır kayıplardan ötürü, erkeklere bağlı işgücünde dramatik bir azalma olmuş, bu nedenle kadınları işgücüne kazandırmayı amaçlayan birçok kadın dernekleri kurulmuştur³. Osmanlı'da başlayan söz konusu kadın faaliyetlerinden farklı olarak erken Cumhuriyet döneminde feminizm siyasi bir kimlik de kazanmaya başladı. Cumhuriyet'in ilanından, kadınlara İntihap (Seçme-Seçilme) hakkı verilmesine kadar geçen dönemde, toplumda kadınların siyasi hayata atılmaları üzerine birçok hareket ve tartışma gerçekleşmiştir. O dönemde yaşanan bu olaylar ilerleyen dönemleri de sosyolojik açıdan önemli derecede etkilemiştir.

Bu çalışmada, erken Cumhuriyet döneminde gerçekleşen feminizm hareketleri, toplumda yaşanan dinamikler ve o dönemin önemli feminist figürleri incelenecek, bu bağlamda yaşananların ilerleyen dönem Türk sosyolojisi üzerinde yarattığı etki tartışılacaktır.

1. Osmanlı'da Feminizm

2. Meşrutiyet ile birlikte geç Osmanlı'da gerçekleşmiş kadın hareketleri, eskiye göre kadınların durumunu bazı sosyal alanlarda iyileştirmiş olsa da, kadınların siyasal katılımının önünü açmak konusunda yetersiz kalmıştır. Seçme ve seçilme hakkının toplum içinde önemli yer teşkil etmesine karşın, kadın erkek arasındaki siyaseten yapılan ayırım sadece siyasi yönden değil, kadının birçok diğer konuda da geride kalmasına neden olmuştur. Kadınlara siyasi alanda ses getirecek feminist hareketler Cumhuriyet ile birlikte daha belirgin ve somut hale gelmiştir. Cumhuriyet'in kurulduğu yıl olan 1923'ten, 12. Dünya Kadınlar Birliği'nin gerçekleştiği 1935 yılına değin geçen dönemde kadın hareketlerinde belirgin artış olmuştur. Kadın hareketlerindeki yoğunlaşma ve yaygınlaşma sayesinde de kadınlara önemli haklar bu dönemde kazanılmaya başlanmıştır.

Günümüzde feminist anlayışı ve işlevi doğru değerlendirmek ve iyi anlamak için 1923-1935 yılları arasındaki feminist faaliyetleri incelemek önem teşkil etmektedir.

Öncelikle, erken dönem Cumhuriyet'de ilerleyecek olan kadın hareketlerinin, 1. Dünya Savaşı, Kurtuluş Savaşı ve Diplomatik Müzakereler döneminde toplumun içinde yaşanan dinamikler üzerinden başladığını kabul etmek mümkündür. Bu savaşlar ve müzakereler kadını ülke sorunları ile bütünleştirmiştir.⁴ Bu nedenle, birinci dünya savaşı ve milli mücadele ile birlikte kadınlar siyasi hayata atılma konusunda daha istekli hale

³ Pamukçu ve arkadaşları, *a.g.e.*, s. 123.

⁴ Z. Toprak, "Türkiye'de Siyaset ve Kadın: Kadınlar Halk Fırkası'ndan'Arşulusal Kadınlar Birliği Kongresi'ne (1923-1935)", *Kadın Araştırmaları Dergisi*, (2), 1994, s.2

gelmişlerdir. Hatta bu dönemde Atatürk Türk kadınlarının göstermiş olduğu bu mücadele ve istekliliği şu sözleri ile ifade etmiştir: *Dünya’da hiçbir millet kadını ben Anadolu kadınından daha fazla çalıştı, milletimi halasa ve zafere götürmekte Anadolu kadını kadar himmet gördüm diyemez.*⁵ Mustafa Kemal Atatürk’ün Türk kadınının gerek milli mücadelede topyekün desteğini, gerekse de siyasi ve edebi alanda yaptığı mücadeleyi takdir ettiğini ve desteklediğini söylemek mümkündür. Ancak, Atatürk’ün olumlu bakış açısına rağmen kadınlar siyasi isteklerine Avrupa’dan erken, ama Türkiye’de beklenenden daha geç dönemde ulaşabilmişlerdir.

Birinci Dünya Savaşı’nın ve Milli Mücadele döneminin yarattığı etkiler ile feminizm hareketleri, 1920’li yıllarda esas olarak siyasal hak arayışına evrilir. Ulviye Mevlan, bu evrilmeyi dönemin kadın hakları savunucusu sayılan “Kadınlar Dünyası” isimli dergideki makalesinde şu şekilde dile getirmiştir, *Bugün kemal-i fahr ile görmekte olduğumuz kadın işçiler, sanatkarlar, tacirler, memurlar gibi, pek yakın bir atide dahi hanımları mebus olarak göreceğiz ve kürsi-i hitabette ilim üzerine irad edecekleri noktaları yazacağız. Bu artık tahakkuk etmiş bir hakikattir.*⁶ Ulviye Mevlan’ın tasfir ettiği mesleklere rağmen, bu siyasal hak arayışları ağırlıklı olarak dönemin aydın kadınlarının etrafında şekillenmiştir.⁷

Söz konusu dönemdeki çoğu feminist yazar ve düşünür, kadınların siyasete katılmalarının ön koşulunu eğitilmiş olmalarına bağlamıştır. Örneğin, Latife Hanım, “*Türk kadınları için eşit haklara inanıyorum. Bu oy verme ve Büyük Millet Meclisine seçilme hakkı demek ama şuna da inanıyorum ki, eğitim oy hakkından ve kamu hizmetlerinden önce gelmeli. Köylülerin sırtına oy hakkını yüklemek saçma olur.*”⁸ Diye belirtmiştir. Nitekim meclisteki çoğu erkek vekil de kadınların siyasi hayata atılmaları için önce eğitim alarak aydın bir hale gelmelerini öne sürmüşlerdir. Tüm bu tartışmaların devam ettiği dönemde, feminist kadınlar 1923 Haziranı’nda, Nezihe Muhittin’in başkanlığında ve Nimet Redime hanımın ikinci başkanlığında Kadınlar Halk Fırkası ismiyle bir siyasi örgüt kurmuşlardır.⁹

2. Cumhuriyet Dönemi ve Türk Kadınlar Birliği

Kadınlar Halk Fırkası’nın kuruluşu, kadınların siyasi hayata adım attıklarının en önemli ve ilk resmi kanıtıdır. Ancak, Ankara yönetimi bu kuruluşu, ulusal bir birliktelik

⁵ Atatürk’ün Söylev Ve Demeçleri, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1989, s.152.

⁶ U. Mevlan, “Düşünüyorum”, *Kadınlar Dünyası*, No: 175, 25 Mayıs 1919, s.2

⁷ Saime Yücer, “Demokrasi Yolunda Önemli Bir Aşama: Türk Kadınına Siyasal Hakların Tanınması”, *Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl.9, Sayı 14, 2008/1 s.136.

⁸ Isaac F. Marcossou, “Türkiye’nin Kuruluş Yıllarında Bir Yabancı Gazetecinin Ankara Yolculuğu Ve Atatürk’le Görüşmesi” (Çeviren: Ergun Özbudun) *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C I, Sayı 1, Kasım 1984.

⁹ Z. Toprak, a.g.m., s. 3.

sağlamaktansa kadın – erkek arası bir ayrıma neden olacağı düşüncesi ile onaylamamış, örgütün bir cemiyete dönüşmesi gerektiğini önermiştir. Bu önerinin ışığında, 7 Şubat 1924 yılında yine Nezihe Muhittin'in çabaları ile Türk Kadınlar Birliği kurulmuştur.¹⁰

Türk Kadınlar Birliği, Türkiye’de feminizm tarihine önemli katkılar sağlayacak faaliyetlerde bulunur. Bu faaliyetler arasında, Türk Kadın Yolu isimli bir dergi yayınlamak, Anadolu’dan eğitim için gelen kızlara destek olmak ve siyasi haklara sahip olabilmek adına yapılan çalışmalar örnek olarak gösterilebilir. Türk Kadınlar Birliği’nin kuruluşundan, kadınlara seçme – seçilme hakkı verilen yıl olan 1930’a kadar feminizm hareketlerinde önemli gelişmeler görülmesinin yanı sıra, feminizmin ve kadınların siyasi hayata dahil olmalarının toplumda ciddi tartışmaları da beraberinde getirdiğini dönemin en önemli medya organı olan gazetelerdeki makaleler, köşe yazıları ve özellikle karikatürlerden gözlemlemek mümkündür. Cumhuriyet gazetesi birçok karikatür ve köşe yazısıyla kadınların siyasi hayata dahil olmalarını eleştirmiş ve alaya almıştır. Örneğin, 22 Mart 1930’da Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan bir karikatürde: *-Karın belediye meclisine aza oldu tebrik ederim. – Tebrik değil, taziye et birader. Evdeki gibi orada da başıma bela kesilecek.*¹¹ şeklinde bir diyalog ile kadınların bu hareketine olumsuz bakıldığı mizah diliyle ifade edilmektedir. Ayrıca, Dr. Mazhar Osman “*Sihhi Sahifeler*” isimli dergisinde kadınların siyasi hayata neden girmemeleri gerektiğini neredeyse hakaretvari ve alaycı şu sözleri ile dile getirmiştir: “*Kadın fikirden ziyade, hisle yaşayan bir mahluktur...Mahkumiyetten, himayetten ve esaretten zevk alır...Kadın her gün aldanır, kaplanın göz yaşına kurdun yalvarışına inanır.*”¹² Mecliste de bu konu çoğu zaman gündeme gelmiş, erkek vekiller kadınların da mecliste olması konusunda sık sık görüş ayrılıklarına düşmüşlerdir.¹³

Yukarıda değinilen tüm bu olumsuz yaklaşımlara karşın, siyasi hakların eşit şekilde kazanılması adına kadın hareketleri üstün çabalar sarf etmişler; çeşitli konferanslar vermişler, deklarasyonlar ve basın açıklamaları yayınlamışlar, makaleler yazmışlar ve yürüyüşler düzenlemişlerdir. Örneğin, Süreyya Hulusi Hanım, Türk Ocağına giderek bir konferans vermiştir. Bu konferansta, “*Türk kadını, Türk tarihinde siyasi rol oynamıştır, İktisadi sahada haiz-i tesir olursa neden memleket işlerinde geri kalsın*”¹⁴ şeklinde kadınların siyasi alanda olmamalarına dair sitemini dile getirmiştir. Ek olarak, Nezihe Muhittin 1931 basımlı kitabı

¹⁰ Z. Toprak, *a.g.m.*, s. 3.

¹¹ *Cumhuriyet*, 22 Mart 1930, S.1

¹² “Kadın Birliğinde İnfial Uyandıran Makale”, *Cumhuriyet*, 30 Nisan 1930. S.1-2

¹³ B. S. Bolat, “1930 Kadınlara İntihap (Seçme-Seçilme) Hakkı Verilmesine Yönelik Tutumlar”, *Çad: Journal Of Modern Turkish History Studies*, 2014, 10(19).

¹⁴ B. Caporal, *Kemalizmde Ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını:(1919-1970)*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları 1982.

olan *Türk Kadını* 'nda şöyle yazar: “*Cumhuriyet yürüyecek ve kadınlık hayatına dair bir çok ışıklar serpecektir. Siyasal hakkımızın verildiğini kutlayacağımız gün uzak değildir*”. Bu noktada şu ilginç tespiti yapmak gerekir. Türk kadın hareketleri, o dönemdeki feminist çabalar milli karakterli görülüp, Türk milliyetçileri tarafından desteklenmiştir. Nitekim söz konusu kadın önderler de Cumhuriyet ülküsü ve idealleri çerçevesinde kadınların sosyal ve siyasi hareketlere katılarak ülkesine, milletine ve Cumhuriyetine hizmet edebilmek için ortaya çıkan milli kadın hareketleri durumundadır. Dolayısıyla Türkiye’deki milliyetçi hareketlerin bu niyetli kadın hareketlerine ilgisiz kalması beklenemezdi. O dönemde feminizm tanımının içerdiği muhteva ile bu dönemdeki feminizm tanımlamasının içerdiği muhtevayı karıştırmamak gerekir.

Türkiye’ye özgü feminist hareketler ve ona karşı oluşan direncin yoğunlaştığı bu dönemde, kadınların siyasi hak arayışları, 3 Nisan 1930 tarihinde Belediye Kanunu ile kadınlara İntihap hakkı verilmesi ile sonuçlanır. Başarı açıktır; kadınlar siyasi alanda yer almaları adına ilk kez ama büyük bir kazanım elde ederler.¹⁵ O dönemde, gazetede muhaliflere rağmen feminist hareketlere desteği ile bilinen Yunus Nadi, Cumhuriyet gazetesinde yazdığı bir yazısında kadınların bu zaferini kutlamakla birlikte, “*Burada belediye kelimesi yalnız bir aşama ifade eder. Bu kanun ile kadınlara tanınmak istenen hak esasen seçim hakkıdır. Seçmek ve Seçilmek hakkı*” sözleri ile de kadınlara seçilme hakkının da gelecekte verileceğinden emin bir şekilde bahsetmiştir.¹⁶ Nitekim kadınlar bu hakka kısa bir süre sonra, 1934 yılında sahip olurlar.

Türk kadınlarının, çoğu Avrupa ülkesinden önce bu haklara sahip olması, neredeyse tüm dünyanın dikkatini çekmiştir. Bu bağlamda, 12. Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi 1935 yılında Türkiye’de gerçekleşmiştir. Bu kongrenin Türkiye’de yapılması feminist hareketler için de yepyeni bir ufuk ve açılım olmuştur. Avrupa’da 1930’larda yükselmeye başlayan totaliter rejimler, kadın faaliyetlerini kısıtlamaya çalışmışlar, ama feminizm siyaseten daha fazla kendini belli etmeye çalışmış, yönü daha çok hak arayışlarına yönelmiştir.¹⁷ Bu sıralarda Türk kadınının seçme ve seçilme hakkına sahip olması Avrupa feministlerinin şaşkınlığını ve ama takdirini kazanmıştır.

¹⁵ S. Yüceer, *Demokrasi Yolunda Önemli Bir Aşama: Türk Kadınına Siyasal Haklarının Tanınması*, 2008, s. 11.

¹⁶ S. Yüceer, *a.g.e.*, s. 12.

¹⁷ Z. Toprak, *a.g.m.*, s. 23.

Sonuç

Cumhuriyet'in kurulduğu 1923 yılından kadınların hem seçme hem de seçilme hakkı aldıkları yıl olan 1934 yılına kadar Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kadınlara siyasi hakların tanınması konusunun üstü genellikle örtülmüş, gündeme gelmemesi için itirazlar ve protestolarla susturulmaya çalışılmıştır.¹⁸ Ancak, Türk feminist hareketi, milli bir nitelikle kendini kabul ettirmeye çalışmış, itirazların üzerine giderek, gerek dernek faaliyetleri gerekse de siyasi kurumsallaşma çabaları ile siyasi haklarını kazanmışlar ve bu noktada Avrupa feministleri için de örnek teşkil etmişlerdir. Aydın Türk kadınlarının bu dönemde verdiği feminist mücadele, Türkiye'de ilerleyen dönem feminist hareketleri çeşitli şekillerde de etkilemiştir. Ayrıca, Hem Osmanlı hem de erken Cumhuriyet döneminden bu yana gelmiş olan kadın hareketleri, Türk sosyolojisinde önemli bir yer edinmiş, sosyolojinin gelişimine de katkıda bulunmuştur. Erken Cumhuriyet döneminde edinilen "hak arayışı kavramı" ilerleyen dönemde de feministler tarafından kullanılmıştır. Bununla birlikte, sosyal ve siyasi gruplarda aktif faaliyet alan kadınlar, "kadın hakları" söylemi ile ortak bir paydada buluşmuş, toplumsal hareketlerde de bu ortak paydada göre hareket etmişlerdir.¹⁹

1968'e kadar feminizm toplum içerisinde milliyetçilik ve ulus-devlet kurma gibi konseptlere paralel şekilde gelişmiş olsa da, bundan sonraki dönemde Dünya'daki ideolojik dalgalanmalardan etkilenecek şekilde şekillenmiş hatta 1980'lerde radikal bir evrilme yaşamıştır.²⁰ Türk toplumunda feminizmin belirli bir dönemden sonra, 1970lerden sonra farklı şekilde tanımlandığını ve işlev görmeye başladığını gözlemek mümkündür. Erken Cumhuriyet döneminde, milli mücadelenin ve yeni kurulmuş bir devletin dinamikleri ile kadın hareketleri toplumun da sahip olduğu ortak inanışlar çerçevesinde gelişmiştir. Ancak, 1968 sonrası sol hareketlerin dünyadan artışına paralel bir biçimde feminist hareketlerin sol kimlik kazanmaları ve radikal bir dönüşüm yaşamalarından ötürü, Türk toplumunun sahip olduğu ortak paydadan sıyrılmışlardır. Bu değişimin Türk toplumu üzerinde feminizm kavramı hakkında daha farklı bir etki yarattığını kabul etmek gerekir. Buna rağmen, Türkiye'de ilerleyen milliyetçi ve İslami kadın hareketlerini de içine katan kadın hareketlerinin referans noktasını Cumhuriyet'in ilk kurulduğu yıllardaki hareketler ve sembol feministlerden aldığı açıktır. Günümüze kadar gelen zaman diliminde Türk kadınının siyasi ve sosyal gelişmesi,

¹⁸ M. Balcı, M. Tuzak, "Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Nezihe Muhiddin Özelinde Türk Kadınlarının Siyasi Hakları İçin Mücadelesi", *Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi*, 2017/1(1), s.44.

¹⁹ N. Kara, "80 ve 90'larda Türkiye'de Feminist Hareketler", *Kadın Çalışmaları Dergisi*, 1 (3), 2006, s. 16-39.

²⁰ S. Sancar, "Türkiye'de Kadın Hareketinin Politiki: Tarihsel Bağlam, Politik Gündem ve Özgünlükler" *Birkaç Arpa Boyu*, 2011, s.66

erken Cumhuriyet dönemi Türk kadınının feminist mücadelesinin mirasını daima içinde taşımaktadır.

KAYNAKÇA

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1989, s.152.

Balcı, M., & Tuzak, M. (2017). Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Nezihe Muhiddin Özelinde Türk Kadınlarının Siyasi Hakları İçin Mücadelesi. *Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), s.44

Bolat, B. S. (2014). 1930 Kadınlara İntihap (Seçme-Seçilme) Hakkı Verilmesine Yönelik Tutumlar. *Ctd: Journal Of Modern Turkish History Studies*, 10(19).

Caporal, B. (1982). *Kemalizmde Ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını:(1919-1970)* (Vol. 9). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Cumhuriyet, 22 Mart 1930, S.1- Kadın Birliğinde İnfial Uyandıran Makale, *Cumhuriyet*, 30 Nisan 1930. S.1-2

Marcosson, I. (1984, Kasım) Türkiye'nin Kuruluş Yıllarında Bir Yabancı Gazetecinin Ankara Yolculuğu Ve Atatürk'le Görüşmesi (Çeviren: Ergun Özbudun) "*Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C I, Sayı 1, Kasım 1984.

Kara, N. (2006) 80 ve 90'larda Türkiye'de Feminist Hareketler. *Kadın Çalışmaları Dergisi*, 1 (3), s. 16-39.

Mevlan, U., Düşünüyorum, *Kadınlar Dünyası*, No: 175, 25 Mayıs 1919.

Pamukçu, Ç. Y., Dersi, T. M. C., & Akşit, E. E. İ. (Aralık, 2012) Meşrutiyet Dönemi, Osmanlı Kadın Derneklerinin İktisadi Ve Beşeri Faaliyetleri.

Yücer S. "Demokrasi Yolunda Önemli Bir Aşama: Türk Kadınına Siyasal Hakların Tanınması", Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl.9, Sayı 14, 2008/1.

Sancar, S. (2011). Türkiye'de Kadın Hareketinin Politigi: Tarihsel Bağlam, Politik Gündem ve Özgünlükler. *Birkaç Arpa Boyu*, 21.

Taş, G. (2016). Feminizm Üzerine Genel Bir Değerlendirme: Kavramsal Analizi, Tarihsel Süreçleri ve Dönüşümleri. *Akademik Hassasiyetler*, 3(5).

Toprak, Z. (1994). Türkiye'de Siyaset ve Kadın: Kadınlar Halk Fırkası'ndan Arşulusal Kadınlar Birliği Kongresi'ne (1923-1935). *Kadın Araştırmaları Dergisi*, (2).